

TEMERARUL ION VALUȚĂ

Orice instituție se ține pe oameni. Își are temerarii săi și Universitatea Tehnică a Moldovei. Numele lor s-au înzidit în biografia instituției încă de la fondare (1964) și de atunci, de peste o jumătate de secol, trudes cu râvnă întru prosperarea ei. Unul dintre ei este și Ion Valuță, profesor de matematică. Un nume devenit cunoscut prin tot ce a făurit pentru instituția care i-a devenit o a doua casă și în general pentru dezvoltarea învățământului național. Descendent dintr-o familie care și-a lăsat amprenta în istoria statului, învățământului și ingineriei autohtone, profesorul nostru Ion Valuță este o întruchipare a calităților și aspirațiilor predecesorilor săi celebri. Este vorba de politicianul Ion Valuță, care la 1918 în calitate de membru al Sfatului Țării a semnat Actul Unirii Basarabiei cu România. Fratele său, Marcu, organizator și mulți ani director al Liceului „Ion Creangă” din Bălți, tot el inițind și construcția clădirii instituției, astăzi o mândrie a Bălțiului, fiind și director al revistei bălțene „Cuget Moldovenesc”. Un alt Valuță, Vladimir, a fost inginer de aviație, colaborator al Institutului Central de Aerohidrodinamică „N. Jukovski”. Un al doilea Ion Valuță, frate cu inginerul de aviație amintit mai sus, organizator și director al școlii din s. Dondușeni, unul din primii membri-fondatori ai Asociației Învățătorilor din jud. Soroca, activist în Societatea „Astra” în 1920-1940, era tatăl celui de-al treilea Ion Valuță, profesorul nostru de la UTM.

Ion Valuță, profesor de matematică la UTM, s-a născut la 29 mai 1930 în com. Dondușeni, plasa Târnova, jud. Soroca, România, azi r.Dondușeni, RM. Absolvent

al Institutului Pedagogic din Chișinău, Facultatea Fizică și Matematică și al doctoranturii Universității „M. Lomonosov” din Moscova – în 1963 a susținut teza de doctor în științe fizico-matematice „Congruențe și endomorfisme în algebre universale”, sub conducerea renumitului algebrist, prof. A. Kuroș. În 1965 i se conferă titlul de conferențiar, în 1983 – de profesor universitar.

Acum, de la înălțimea vârstei venerabile pe care o rotunjește, își amintește cu nostalgie de primii pași în cariera sa didactică. În toamna anului 1949, fiind student în a.III, i s-a propus să suplinească un învățător. Timp de două luni a predat ore de matematică în cl. a VI-a. A fost un stagiu de pomină. În anii următori, în timpul stagiilor de vară, a predat geometria la secția cu frecvență redusă a Școlii pedagogice din Bălți, unde avea grupe de la „A” până la „P”. După absolvirea facultății (1951) a fost numit titular la Școala pedagogică din Călărași. În 1952 a fost transferat la Institutul Pedagogic din Tiraspol, unde a avansat de la postul de asistent până la cel de decan al Facultății de Fizică și Matematică. În 1964 acceptă invitația primului rector al Institutului Politehnic din Chișinău, S.Rădăușan, de a organiza Catedra de Matematică Superioară. Aici s-a implicat în atragerea la studii a tinerilor și formarea unui colectiv de profesori, care a pus bazele instruirii matematice la Politehnica noastră: V.Lunchievici, V.Rojco, I.Pleşcan, P.Osmătescu, P.Ciumac, A.Cosaciova, A.Spinei, M. Coban, cărora li s-au alăturat I. Goriuc și M. Chiosa – absolvenți ai Universității din Moscova, dar și ai instituțiilor locale – I.Șcerbașchi,

P.Sclifos, T.Lopușneac, M.Bulat, L.Bivol (cu doctorantura în cibernetică tehnică), Șt.Odobescu, V.Parasca, V.Drăgan, Mihai și Maria Izman, actualul șef al catedrei L.Dohotaru.

În perioada 1964-1967, fiind secretar al partkomului, a dat dovadă de capacitatea de a-i ține la distanță pe comuniștii agresivi, doritori să intervină în activitatea rectoratului. În primăvara anului 1966, susținut de rectorul Rădăușan, a reușit să-l convingă pe „atotputernicul” Bodiul de a-i atribui Politehnicii un teren de 34 ha pentru campusul Râșcani. Îi revine și meritul de a fi contribuit la scoaterea din anonim a IPC pe plan unional: în 1967 IPC este vizitat de primul cosmonaut Iuri Gagarin, iar în 1973 – de doi mari fizicieni sovietici, laureați ai Premiului Nobel – N. Basov și A. Prohorov.

În 1967-1975 și-a manifestat calitățile de organizator în funcția de prorector pentru știință prin organizarea conferințelor științifice inclusiv la nivel unional, editarea monografiilor, revistelor, manualelor în limba română, înființarea Doctoranturii. Este venerat de cei pe care i-a îndrumat să-și susțină doctoratele, fiind puntea de legătură cu cele mai cunoscute centre universitare din Moscova și Leningrad. El însuși a pu-

blicat numeroase articole științifice, metodice, monografii, manuale, între care și culegerea „Elemente de istorie a matematicii și matematica în RM” – o superbă istorie a matematicii, devenită carte de căpătâi pentru tinerii studioși.

Legile de atunci și-au lăsat însă amprenta în biografia sa. După „moda” acelor timpuri, „cei de sus” au declanșat o aprigă luptă cu „naționalismul”: au eliminat din bibliotecii manualele traduse în limba română, au trecut școlile superioare, cu unele excepții, la studii în limba rusă, punând în mare dificultate absolvenții școlilor moldovenești. Intra și Politehnica în acel „plan”. Procuratura a intențat un dosar penal „asupra furtului de bani în secția de cercetări științifice a IPC”, de care era responsabil prorectorul Valuță. În pofida presiunilor exercitate, revizorii

nu au putut face dovada pretinselor încălcări. Cu toate acestea, epurarea cadrelor naționale de conducere nu a putut fi evitată. Așa s-a lăsat de prorectorat, dedicându-se profesoratului. S-a manifestat plener în organizarea procesului de învățământ, elaborarea programelor analitice, materialelor didactice, predarea cursurilor normative și speciale; a ținut prelegeri la Universitatea de Stat din Chișinău, Universitatea Pedagogică din Kuleab, Tadjikistan, filiala Chișinău a Universității Moderne Umanistice din Moscova, unde i se conferă titlul de profesor emerit.

Interesele sale științifice se plasează în teoria algebrei universale (îi aparține primul exemplu de algebră

universală cu congruențe regulate necomutative), matematica aplicată, metodologia matematicii, teoria informaticii. Conducător științific a 6 teze de doctor în științe fizico-matematice. Are în palmares 150 lucrări publicate, 4 manuale, câteva monografii.

Prof. Ion Valuță ne-a dezvăluit și unele idei ale sale vizavi de actualul sistem de învățământ, menționând necesitatea soluționării stringente a două mari probleme: 1) deschiderea unor școli de elită pentru elevii cu deosebite calități în asimilarea științelor; 2) înființarea unor școli cu profesori bine pregătiți, la cotă net superioară peste medie. Astfel am putea pune bazele unei elite intelectual-universale, care să orienteze sistemul spre un progres continuu. Consideră că situația cu notele umflate, cumpărate sau obținute prin cumetrim, trebuie curmată neapărat. Însă e puțin să aplicăm intransigența doar la examenele de BAC. Intransigența trebuie aplicată în întreg sistemul. În clasele superioare trebuie să fie prevăzute evaluări ministeriale unice, în care să fie implicați și profesorii universitari. O stringență este și ridicarea calificării cadrelor pedagogice prin cursuri pedagogice, iar salarizarea să crească substanțial, în funcție de gradațiile obținute. În ceea ce ține de optimizările ce se produc în învățământ, soldate cu lichidarea unor instituții din lipsă de copii, înțelege că acestea sunt o consecință a situației social-demografice. Dar acestea trebuie bine chibzuite. În opinia sa, în fiecare sat trebuie să existe cel puțin un învățător, un medic și un preot, adică trebuie să existe grădinițe și școli primare. E poziția sa fermă, pe care și-a format-o de-a lungul celor 65 de ani de activitate pedagogică.